

# 1. ÇOCUK EĞİTİMİNDE YENİ YÖNTEMLER

Aşağıdaki bilgiler, iki kısımdan ibaret olan ve yukardaki ismi taşıyan İngilizce bir kültür filminden çıkarılmıştır. Bu film, yazar 1955 yılında Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji bölümünde okurken bölüm öğretmen ve okul müdürü Vedide Baha Pars tarafından öğrencilere gösterilmiştir. Bu bakımdan, dünyada ve çeviri yoluyla ülkemizde eğitim anlayışının ulaştığı düzeyi göstermede, bu yazının tarihsel bir değeri de vardır. Bu film, öğretici film merkezlerinde bulunabilir.

## I. KISIM

Bir ülkenin çocukları, o ülkenin en değerli hazinesidir.

Pedagojik değer taşıyan alanlarda ve bir rehberin gözetiminde oynayan çocuklar, yarın kendileri için gerekecek en kuvvetli alışkanlıkları ve karakteri kazanırlar.

Öğrenmek, çocukların birçoklarına niçin zor geliyor? Bu, onların kendi kabahatları mı, yoksa bizim kusurumuz mu? Bu, aynı hamurdan yoğurulmuşcasına, bütün çocukları aynı öğretim fırınına sokmak için hiç durmadan zorlamamızdan ileri geliyor. Oysa çocukların öğrenme yetenekleri birbirinden farklıdır. Bu yüzden, çocukları tanımak ve anlamak gereksinmesi, artık herkesin bir sorunu oluyor. Bu konuda yapılan bilimsel araştırmalar ise, çocukları daha iyi anlamamıza yardım eden araçlar haline geçiyor.

Çocuklarımızı gerçekten anlamak istiyorsanız, üç şeye gerek vardır:

1. Önce çocuklar hakkında bilimsel araştırmaların sonuçlarını öğrenmek;
2. Bilimsel esaslardan hangisini uygulayacağınızı belirleme bakımından, sınıflarınızdaki çocuklar hakkında bilgi toplamak;
3. Kendimizi ve birbirimizi bilimsel bir şekilde tanımak.

Çocukları incelemek için belli başlı altı bilgi kaynağına başvurmak gerektir.

1. İlk olarak çocuğun okul dosyasını incelemek.

2. İkinci kaynak, çocuğun eski öğretmeni ile görüşüp bilgi toplamak. (Toplanacak bu bilgiler, öğretmenlerin öznel kanılarına değil, nesnel görüşlerine dayanmış olmalıdır.)

3. Üçüncü bilgi kaynağı, çocuğun belli bir süre içinde kaleminden çıkan resimler ve yazılardır.

4. Dördüncü bilgi kaynağı, çocuğun yaşamı hakkında toplanan bilgidir. (Bu bilgi, çocuğun önceki çalışmalarından, yaşadığı çevreden ve o ana kadar başından geçen olaylardan çıkarılabilir.)

5. Çocuğun evini ziyaret ederek, annesi ve babasıyla konuşmak ve evinin maddi ve manevi hayatını gözlemek;

6. Altıncı kaynağımız, çocuğun okul içi ve dışı hareketlerini günlük olarak gözlemek ve kaydetmektir.

Bu evrelerden sonra, bütün bu bilgilerden bir sonuç çıkarmak gerektir:

Çocuğun davranışlarının, dış ve iç dünyadan gelen birtakım etkilerin sonucu olduğu artık anlaşılmıştır. Herhangi bir anda, çocuğun organı ve akli üzerinde etki yapan bazı baskılar vardır. Bu etkiler, çocuğun içinde bulunduğu çevreden gelir. Bunlar, organik, duygusal ve eğitsel etkiler olduğu gibi, akranları ile oyunlarının ve doğal gelişmesinin etkileri de olabilir. Demek ki, davranış, doğuştan gelen bir şey değil, sonradan kazanılan bir niteliktir.

Her çocuk bölünmez bir bütündür. Onun için, çocuğun yaşamının bütün evreleri hakkında bilgi edinmek gerekir. Çocuk, ameliyat masasına yatırılır gibi, çevresinden çekilip alınarak incelenemez. Çevreleri hakkında yeter bilgi sahibi olduğumuz zamandır ki, onları gerçekten bir şey öğretebilecek kadar tanımış oluruz. Her öğretmen, bir çocuğun diğerine benzemediğini bilir. Öğretmen, bütün çocuklara, mihaniki olarak, yani düşünmeksizin, eski gözlemlerinin etkisiyle aynı öğretim formülünü uygulayamaz. Öğretim sürecini başarıyla yürütebilmek, ancak çocuğu anlamaya, tanımaya bağlıdır. Fakat, çocukları bu yöntemlerle anlamak uzun zamanı gerektirir. Bununla birlikte, onları bir kez anladınız mı, öğrenmelerini yarı yarıya sağlamış olursunuz.

## II. KISIM

Çocuklar hakkındaki gerekli bilimsel bilgileri derleyip toplamada aşağıdaki açıklamalar bir çerçeve görevini görür.

**1- Bedensel Alan:** Çocuğun büyüyüp gelişmesiyle ilgili kuvvetlerden oluşur. Her çocuk, doğumdan bülüğa kadar aynı büyüme evrelerinden geçer. Ancak bu büyüme, belirli yaşlarda her çocuk için aynı değildir. Çünkü, büyüme, her çocuğun yapısına göre değişir. Bazıları, bu dö-

nemleri çabuk atlatır. Bazılarında ise, büyüme bir hayli uzun sürer. İçinde buldukları evreye, "olgunluk düzeyleri" denir. Binlerce çocuğun olgunluk derecesi, çeşitli yaş gruplarına göre, dakik bir şekilde hesaplanmıştır. Laboratuvarlarda çalışan bilimciler, kız ve erkek çocukların bileklerindeki kemiklerin filmlerini alarak, bu çocukların olgunluk yaşı düzeylerini belirlemişlerdir. Yedi yaş kız çocuklarının bileklerindeki kemik sayısı, sekiz yaşındaki erkek çocukların bileklerindeki kemik sayıları kadardır. İşte, bu aynı yaştaki kız çocuklarının, erkeklere göre bir yıl daha ileride bedensel gelişim gösterdiklerinin kanıtıdır. Her bir yaşta, o çağın yaşı ve oranı aynı olsa da, beden bakımından, birbirlerine göre, herhangi birinin daha ilerde olduğu görülür. Nitekim, iki altı yaş erkek çocuğu arasında dört yaş bedensel olgunluk farkı olduğu görülmektedir. On bir yaşındaki iki kız çocuğu arasındaki olgunluk yaş düzeyi farkının ise, altı yıla kadar çıktığı gözlenmiştir. Çocuk bir kez, bedensel gelişimini tamamladıktan sonra, "olgunluk" düzeyi eşit bir hal alır.

**2. Ruhsal Alan:** Çocuğun dış ve iç dünyasına etki eden bu kuvvetler, evdeki ilişkilerden doğar. Ana ve babanın birbirine karşı olan ilişkileri, ana ve babanın çocuklarına karşı olan ilişkileri, çocukların birbirine karşı olan ilişkileri, ailedeki bütün bireylerin birbirlerine karşı olan ilişkileri, ailedeki bütün bireylerin birbirlerine karşı olan ilişkileri ve duyguları, yani evdeki genel hava, çocuğun içindeki sevgi iklimini tesbit eder. Eğer, evdeki sevgi "ılık" ise, çocuk sevildiğini anlar ve sever, sevgi gösterir. Bu da kendisine öyle bir güven duygusu aşılır ki, çocuk da aynı görüşü, dış dünyaya taşır. Eğer evdeki iklim soğuksa, çocuk, kendini güven içinde hissetmez; sevilmediğini sanır ve bunu, tamamen kendi, kabahati olarak yorumlayarak kimsenin sevgisine lâyık olmadığını düşünmek suretiyle, başkalarına düşman kesilir. Bu güvensizlik duygusunu da çocuk, dış dünyaya götürür ve bunu hareketleriyle belli eder. Başkalarının kendinden hoşlanmayacağını sanır. Akranlarının dostluğuna lâyık olmadığını kendi kendine telkin ederek, başka insanlara cephe alır. Derslerine karşı ilgisini kaybeder. Böylece, çocuğun bu hali yeni şeyler öğrenmesini engeller.

**3. Kültürel Alan:** Bu, çocuk üzerinde çeşitli etkiler yapan kuvvetlerin çarpıştığı alandır. Yer yüzünde çeşitli kültürler vardır. Her birinin kendi dünyaları, kendi ahlâkları, kendi yaşama biçimleri vardır. Doğduğu zaman, çocuğun, ne toplumunun kültürü ve ne dünya kültürü hakkında bilgisi yoktur. Ama, çok geçmeden, çevresindeki canlı ve cansız varlıklardan, bunları öğrenmeye çalışır. En kısa zamanda, içinde yaşadığı toplumun kültürünü benimser. Birçok toplumlar, belirli çağa gelen çocuklarına, kültür bilgisini düzenli bir biçimde öğretmek için okullar açar. Her toplum, içindeki çocukları, kendine özgü bir biçimde davranmak üzere yetiştirir. Ulusal kültür çerçevesi içerisinde, çoğu zaman, küçük çapta başka kültürler de vardır. Örneğin, kentte yaşamakla bir-

takım yaşantılar kazanılır. Köyde tarımsal bir bölgede yaşama, çocuklara başka görgüler kazandırır. Balıkçılıkla uğraşan bir deniz kıyısı köyünün sağladığı yaşantılar ise daha başkadır. Çocuğun yaptığı ve öğrendiği şeyler, bir şeye karşı takındığı tutum ve görüş, yetişmesindeki bu ayrılıkları yansıtır. Sonra, ülkenin zengin ailelerinden ve çevrelerinden gelen çocuklar, başka etkilerle karşı karşıya gelirlerdir. Yetişmeleri ve görgüleri değişiktir. Ailenin ekonomik ve toplumsal düzeyi, çocuğun öğreneceği küçük ölçüdeki kültürü belirler.

**4. Toplumsal Alan:** Çocuklar toplumumuzda yaşarlar. Fakat, onların da kendilerine özgü bir toplumu vardır. Birbirleriyle buluşup oynarlar. Buna "akran grubu" denir. Çocuklar, birbirlerinden, davranışlarını yoğunlaştırarak şekillendiren birçok şeyler öğrenirler. Çok küçükler böyle bir akran grubuna giremezler. Onlar, ancak ana ve babalarına bağlıdırlar. Ama, büyüyünce, onlar da diğer çocuklarla temasa gelirler. Oyunlar oynayarak toplumsal yaşayışın yöntem ve kurallarını öğrenmeye başlarlar. Yedi yaşına girince, yeter derecede yöntem, düzen ve hattâ kural öğrendikleri için, takım halinde oyun oynamaya koyulurlar. İşte, "akran grubu" bu yaşlarda kurulur. Takım halindeki çocukların, oyuna bir şey katmaları şarttır. Oyuna katılmak için belli bir beceri sahibi olmaları gerekir. (İp çevirmesini, iyi sıçramasını bilmek gibi.) Yetli, yetenek ve beceri sahibi çocuklar, takım halinde oynamak için pek çok aranır. Oynamasını beceremeyenler takım dışında kalır ya da bırakılırlar. Böylece, toplumdaki soyutlanmış çocuklar oluşur. Takımın bir parçası olabilmek için çocuklar tarafından belirlenmiş davranış kurallarına uymak zorunluğuna vardır. (Örneğin, erkek çocukların birtakım cesaret oyunlarına yönlendirilmeleri gibi.)

**5. Kişinin Kendi Öz Varlığını Geliştirici Alan:** Çocuğun, yaşantılarından anlam çıkararak, dünyanın ve kendi imkânlarının ne olduğunu gösteren alan budur. Dünya hakkında hiçbir bilgisi olmadan doğan çocuğun, belirli bir öğrenme yeteneği vardır. Doğduğu günden başlayarak, çocuk, dünya ile temas ede ede bir şeyler öğrenmeye başlar. Birçok şeyleri kendi üzerinde deneye deneye, zihninde kavramlar oluşur. Ana, süt, inek kavramları gibi. Gördüğü, duyduğu ve hissettiği şeyler, çevresindeki gerçek dünya hakkında ona canlı fikirler verir. Zamanla, çevresindeki eşyanın varlığını anlayıp kabul eder. Oldukları şekilde ve kendi yaşamında oynadıkları rol bakımından, çocuk, bunlara birer "değer" biçer. Zihinsel etkinliğin çalışma biçimi ile dünyanın nasıl bir şey olduğunu öğrenmenin yöntemi budur.

Zihinsel gelişimi sağlayan ikinci bir şey de dildir. Çocuk, bildiği şeylere, birer sözcük vermesini öğrenir. Örneğin, sütün şişe içerisinde beyaz bir sıvı olduğunu ve açığı giderildiğini öğrenir. İşte, dil ve iletişim yetileri, böyle basit noktalardan gelişmeye başlar. Çocuk, yeni yaşantılar edinerek büyüdükçe, birçok şeylerin anlamlarının ne olduğunu so-

ruşturmaya başlar. Örneğin, sütün inekten geldiğini onun akli bir türlü almaz. Bunun için ya ineğin sağıldığını bizzat görmeli, yahut da sütün inekten nasıl sağıldığını gösteren resimler gösterilmelidir ki, çocuk, bunu kavrayabilsin. Böylece çocuk, birçok şeylerin nasıl ve niçin ortaya çıktığını açıklayabilecek nedenleri öğrenmekte, kendi varlığını yetiştirme ve geliştirme alanında yeni bir evreye ulaşmış olacaktır.

Kendi varlığını geliştirme bir başka evresi de, bazı şeylere karşı kişisel tepkiler edinme yoludur. Biz, bunlara, "bir şeye karşı takınılan tutum" diyoruz. Bir çocuk, tadı hoşuna gittiği için sütü sevebilir. Yahut da annesinin zoru ile sütü içtiği için, ona karşı nefret duyar. Kişisel kanılar, doğrudan doğruya yaşantılardan gelmektedir. İnsanlara ve eşyaya karşı takınılan tutumların esası budur.

Kendi varlığını yetiştirme alanındaki diğer evre de iyiyi, kötüyü ayırmayı öğrenmektir. Yani, bir ahlâk ve görgü kuralına sahip olmaktır. Zamanla çocuklar, ahlâksal sorumlulukları üzerine almayı öğrenirler. Bir kazadan ya da bir kötü muameleden kaçıp uzaklaşmanın iyi bir şey olduğunun farkına varırlar. Ahlâkın, şeref ve namusa, içtenliğe ve diğer insanların duygularına ve haklarına saygı göstermek ve buna uymakla ilişkisi vardır. Bu ahlâk duygusudur ki, kendi hareketini, diğerlerinininki ile ölçüp değerlendirmek konusunda bireyi donatır. Henüz büyüme ça-ğında iken, çocuğun, ilerde ne olacağını ve yaşamını nasıl geçireceğini düşünüp kararlaştırması gerektir. Merakı, ilgisi ve istidadı, çocuğu, şu ya da bu mesleği seçmeye yöneltecektir. Babası ya da başka bir büyük adam, şu ya da bu meslek, gencin ideali olabilir.

**6. Duygusal Alan:** Duygular ve heyecanlar, bütün insan yaşantısının yanı sıra gitmektedir. İnsanın davranışlarına şekil veren bütün kuvvetler bu yaşantıdan doğar. Zamanla, bu yaşantı yığınları, öyle anlamlar alır ki, bunlar, çocuğun duygusal yaşamının temeli olur. Bu anlamlar, ya olumlu hoş duyguların, yahut olumsuz hoş olmayan duyguların yaratılmasına yol açar. Örneğin, çocuğun gelişen bedeninin aldığı şekil ve işleyiş tarzı, kendisinde bir güven ve sevinç uyandıracak gibi, diğerlerine göre, kendini küçük görme duygusu da yaratabilir. Çocuğun içinde yaşadığı sevgi iklimi, güven duygularını yahut da güvensizlik duygularını, yani seilmeyip istenilmediğini belirleyecektir. Çocukların kültür kaynakları, toplumsal rollerini belirleyecek, bu rollerini temkinle mi, yoksa huzursuzlukla mı oynayacaklarını belli edecektir. Akran grubu içerisinde kazanılan yaşantı, bir yere mensup olma (aidiyet) duygusunun acısını ya da işkencesini çocuğa aşılacaktır. Kazalardan, yahut kötü hareketlerden doğan korku ve kabahat duygusu, ahlâksal sorumluluk üzerine almakla ve kendine güvenme duygusu ile giderilebilir. Bu duygu, "kişinin kendi kendini geliştirmesi"nin bir parçasıdır. Çocuk yaşamının duygusal alanı, diğer alanlardan gelen bütün kuvvetlerin yansıdığı bir yerdir.